

ИЗЛАЗИ
УТОРНИКОМ, ЧЕТВРТОМ
И НЕДЕЉОМ

ЦЕНА
ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИН.
ИЛИ 1 КРУНА

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ
СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ И
ИНОСТРАНСТВУ

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Преплату треба слати
Стени М. Веселиновићу
проф. богословије

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА НЕ
ПРИМАЈУ СЕ

РУКОПИСИ НЕ ВРАЋАЈУ СЕ

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У МАКЕДОНСКОЈ УЛИЦИ
БР. 8

БРОЈ 10 ПР. Д.

УРЕДНИК: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ

БРОЈ 10 ПР. Д.

САДАШЊОСТ

— ПЕРСИЈСКА —

Свуд океан пусти граби,
Земљу и наш живот слаби;
Вал за валом морем јури,
А висном облак сури...
Будућност је понор мрачни,
Садашњица чврсто стоји —
Њу живите, друзи моји!

Гора Каф се мрачно диже,
Врх му Анка небу стиже;
Ал' с врхова њених тавни
Прах ће вечни брег да срани.
Где се згуби? Где је сада? —
Ништа вечно ми не знамо;
Садашњост је вечна само.

Лице т' као зора сија,
Коса као појца тија,
Усна румен зоре сјајне...
Где су дани, нојце бајне? —
Све што живи у гроб пада;
Садашњица само стоји —
Њу појмите друзи моји!

ж.

„ЦИГАНЧЕ“

(из збирке „Сити и гладни“)

— Јанко М. Веселиновић —

(наставак)

VII

Био је мркли мрак кад се кући вратила. Једнако је седела с Миленом и разговарала о њему, управо Милена је разговарала, а она само мислила.

— Гледај ти ове Циганке, па она се са свим одролила од куће! — рече јој отац кад је у собу ступила.

— Задржала сам се код Милене...

— Знам, знам, али и својој кући треба пожурити. И овде би се, сигурно, каквог посла имало — рече он као карајући.

А она саже главу па оде у запећак.

— Немој се крити тамо, него постави да се вечера — рече јој мати.

Она изиде у кујну да донесе судове. У свакој другој прилици она би се на овакав прекор горко заплакала; али сад, готово да ни на ум није узела. Махинално је узимала тањире, виљушке и ножеве, застрла сто и поставила их по њему. У њеној глави беше других мисли, мисли које немаху ничег заједничког с кућом и вечером. Она је гледала Гајића пред собом и слушала његову причу о лепој Дездемони.

— Што ти не једеш? — пита је брижно мати.

— Једем...

— Нашла се девојка увређена што сам је прекорео! — рече Стојадин — Е, моје дете, не ваља се бити тако лакосрд!

— Није — рече она. — Ја баш и јесам задоцнила и право је да ме караш! Него, онако, нешто ми се не једе.

— А да ниси болесна, дико? — упита је брижно мати и метну јој руку на чело. — Глава јој сва гори...

— Та нешто сам главобољна, али сам онако здрава.

— Да метнемо хладну крпу?

— Не треба, проћи ће.

— Мора да је назебла — рече Стојадин. Нека легне па је претрпај добро да би се изнојила.

Пави је то добро дошло, јер ће тада моћи остати са својим мислима, али не хтеде лећи пре него што распреди сто. А онда се спусти у постељу; мати је претрпа и утупка око ње са свију страна; ватрица је пуцкарала у пећи; попак је певунио своју тајанствену песмицу, а она се сва предаде својим саваријама. Као да је слушала Гајића како прича:

— Тишина. Само једна свећа гори. У дну позорице постеља, и на њој спава Дездемона, као какав анђелак. Наједанпут уђе Отело, закључа врата; око му сева, а беона очна страшно одблескује од прна лица. Немирно хода по соби као раздражени лав у кафезу. Хода, хода тако, па тек приђе постељи, разгрте завесе и загледа се у њу... Страшно! Оно лице пуно бола, а груди се надимају, надимају... Наднесе се над њу и пољуби је... Она се трже и

поче га дозивати по имену. „Дездемоно!“ — „Чујем, господару мој!“ — „Јеси ли се молила Богу?“ — „Јесам.“ — „Имаш ли још каквих грехова на души; ако имаш, моли се Богу да ти опрости!...“

Њу обли зној. Она је гледала страшну слику пред собом, гледала је како црне руке хватају за бело грло Дездемонино и страх јој обујми душу те врисну колико је грло доноси.

Стојадни и Христина беху већ над њом. Јад да спопадне човека од оних њихових преплаћених погледа.

— Дико! Душо! Очи моје!... Шта је?!...

Она је сва дрхтала као прут.

— Дај јој мало воде! — виче Стојадни, а сам трчи те тражи чашу.

Она еркну мало воде, виде оне њихове брижне погледе и дође к себи. Ухвати их обоје за руке, пољуби на рече:

Није ништа; сањала сам нешто ружно. Хвала Богу те није у истини!

Па се по обичају, прекрсти и насмеши.

— Да идем ја по доктора! — рече Стојадни и поче тражити своју шубару.

— Не треба, тајка, не треба! Ево ја ћу да спавам сад.

Па ухвативши га за руку спусти се опет на постељу.

Отац јој глађаше косу а мајка миловаше руку, и то јој наведе сан на трепавице.

Али је слика Гајићева ни у сну не остављаше. Она је чула његов глас. Као с Миленом шета она по парку топчидерском, па застале код рибака и гледају оне црвене рибице како се играју по бистрој води. Тек нечија рука паде на њезино раме. Она се окрете, а то он, смени се па му чисто одблескују они бели, ситни зуби.

И, као узе је под руку па поведе. Милена оста, а они одоше. Она се окретала тражећи Милену, али јој он рече да ће је сам довести вошто њу сакрије у један густ жбун. Њој је срце лупало, али му не могаше одолети; његов поглед незивао јој је језик те му не умеде речи прозборити. И тако је ишла с њим кроз неку густу честу; он је подизао гране рукама да она не би главом за њих закачила... И тако је изведе на неку рудиницу. Око њих шума, густа, мрачна; овде овде тек пробио по који сунчев зрак...

Он јој рече да седне, па седе и сам крај ње, и као стаде је миловати по коси, и она осећаше неку пријатну драж у души од додира руке његове. — „Је ли да је лепо овде!“ — „Јесте“ — вели му она. — „Ја сам баш често мислио да те овамо доведем. Не знаш како је лепо овако седети на зеленој трavi у густој хладовини.“ И узе је за руку па стаде миловати, и она осети како јој опет полако стеже руку као оно код Милене...

— Упали кандило, — пробуди је глас очев — па ти можеш мало прилећи, ја ћу седети код ње.

— Нека и ја ћу седети! вели мајка оцу и оде припаљивати кандило.

Она хтеле да им рекне да лежу, али се уздржа и опет затвори очи да би вратила свој лепо сан.

VIII

Сутра дан је била потпуно здрава. Устала је прва и то весела из постеље. То расположи Стојадина и Христину и они беху расположени, и ако скоро целу ноћ не спаваху.

Спремила је и проветрила собе, зготовила до ручак, па пошто је све средила, узе рад и седе вести крај прозора.

Али, сад се навуче збиља на лице њезино. Осмејак као да ницезе с лица и оно изгледаше некако слабуњаво и жалостиво. Међутим, срећом, нико на то не обрати пажњу. Христина беше у послу око ручка, а Стојадни отишао да донесе посла.

Могла је до миле воље да се преда својим мислима. И она заплива у њих, заплива као невест пливач на дубину.

Око ње живот у дворишту; све је живо пролазило поред прозора где је она радила; неки сељаци протераше двоја кола дрва, што је купио онај кираџија тамо у дну дворишта; Маџарица Жуџа пронесе пар ћурана; Ивко кројач однесе преко руке један пар одела некемо што му је дао да оправни; газда од куће викао је на кираџије што не чисте олук, него му жандарм чита и прети да ће га јавити кварту — све је то пролазило поред ње, галамило, клопарало, али она нити је шта чула ни гледала. Њене мисли беху далеко, далеко од свега тога. Није чак ни о Гајићу мислила, то јест, пролетало је његово име по мислима њезиним, али је само пролетало, он не беше предмет о ком је мислила. Управо, њене су мисли летеле разуздано по целој васељени: све је она хтела и желела и опет не беше задовољна. Да јој је у томе тренутку пришао отац или мајка па да су је запитали: шта би желела — она, од сиљних жеља не би умела ни једну изабрати!...

Подне се приближило; рад је одмицао под прстима њезиним. Она је везла листак по листак и цветак по цветак ни сама не знајући како. Радила би она тако и днeve и ноћи и не би умора осетила, само да је нико не узнемирује, да јој нико речи не проговори.

— Ала је вредна моја удавача! — рече јој мати ушавши у собу и погледавши ћерћев.

— Она се насмеши рекавши оно облигатно: „а—ха!“ — али то јој отера све мисли и направи читаву збрку у глави њеној. И то је поче љутити. Љутила се на мајку, љутила се на своју судбину што је тако и толико несрећна да је нико не разуме.

У тај мах дође јој и отац. Прошавши поред прозора и видевши је он се још више расположи. Ведро чела ступи у собу; брк му се чисто сменио од задовољства.

— А шта ми ради моје Циганче?

Она га пољуби у руку.

— А... вредно ти је Циганче! — рече Христина.

— Ако, ако, благо тати! Сви смо ми вредни, само кад Бог здравља да! Па како глава, боли ли?

— Не боли.

— Морала си ти назепети јуче! Ама томе су криве и те ваше моде! Велим ја: утопли се ти, дете, окај се ћорава посла — али куд ћеш ти!.. Ко је до сад ћоравој квочки надрубио! Деде, пиле моје, дај-де тати једну ракијицу па да се руча!

Она виде да сад од рала више нема ништа, зато остави ћерћев, покри га чистим убрусом па оде да оца послуша.

— Христина! Ове ћу ти недеље имати доста посла. Ваздан неких порудбина! Да Бог поможе! Нема ти, брате, ништа без ових наших сељачких газда! Бога ми! Па још веле газди: „Ја хоћу да ми то мајстор Стојадин сапије. Слатко сам понео оно што ми је год он сапио!“ До душе, ја, брате, и радим! Не дам ја ником да ми руке нагрли!

Пава му принесе чашницу ракије, он скиде шубару, баца поглед на икону, па се прекрети:

Помози благи и јаки Бого, и света славо моја!

Па испи чашницу једним прекретом руке на душак.

Пава узе постављати сто. Отац је мало задиркиваше, као оно некад, вукући је за нос или за уво. То и њу расположи, те седоше сви задовољни за ручак.

По ручку Стојадин се диже да кроји, а Пава оде да матери помогне судове опрати. Брзо су биле готове, и док Христина још нешто успремаше по кујни, Пава опет заседе за посао.

Тек је села а дође Милена.

— Дошла сам да те позовем.

— Па ево, у послу сам.

— Понеси посао. Доћи ће г. Гајић. Казао ми је отиш кад је на ручак ишао да ће, чим из канцеларије изиђе, доћи.

Пава осети како јој нешто закуца у грудима и сву је обли румен. Па да би сакрила забуну рече:

— Не знам хоће ли ми мајка дати.

— Па да је питамо! Тетка Христина! Тетка Христина! Хоће ли Пава ићи са мном?

— Али ради..

— Чуда Боже! Нека понесе рад. Зар сам ја једанпут с радом овде долазила.

— Па не браним.

За тренут ока беху готове. Пави су сјале очи од неке жудње. Пољубише Христину у руку па скоро касом одоше. Свежина зимскога дана чинила је, те још више поруменише ови пупољци.

(Наставиће се).

ХАЈНЕОВА

Године се губе и долазе,

Све се живо хладном гробу креће;

Само љубав у мом срцу живи,

Ње нестати неће.

Једном бих те још видети хтео,
И пред тобом на колена насти;
Умирући: „жено, ја те љубим!“
Хтео бих ти насти....

Београд.

Влад. Сташмировић.

ГДЕ ПОМОРАНЦЕ ЗРУ

од
Н. А. ЉЕЈКИНА

(наставак)

XI

— Одоше ми два златника, као да их никад није ни било! Доста је! Да продужим, могао бих озeko све изгубити, рече Кољурин одмичући од стола.

— И мена дигоше осам франака, додаде Николај Ивановић. — У први мах довољно је.

— У први мах? Не, не намами ти више мене овим коњима! Шта мислиш болан: два златника! То ти је шеснаест рубаља.

— Ех, као да код куће ниси и више губио на картама.

— Карте и коњи! Шта ту има заједничког? Тамо је игра темелита, истинска; а овде — права дечија играчка. Не, нек иде до ђавола! Не било је да Бог да!.. Ви сте ми, земљаче, дужан дванаест франака. Дванаест пута сте се ортачили са мном, обрати се Кољурин „капетану“ Васиљевићу.

— Радо бих вам то вратио, али, знате, дошао сам данас без новаца, одговори овај. — То јест, узео сам новаца само за билете и за пут. Чим се први пут сретнемо вратићу вам, даћу и ово што сам изгубио, даћу и за ручак. Колико сте ви платили, Никола Ивановићу?

— Доручак? Вреди ли о таквим стварицама трошити речи? одговори овај.

— Али, допустите... Дружба је дружба, а рачун је рачун. Не, ја ћу вам се одужити кад се видимо или још боље, донећу вам у гостионицу. Где сте одсели?

— Ви ћете нас тиме увредити... Ја нећу то примити. Зар ја једва дочекао, да у овој туђини нађем рускога човека, и ви одједанпут одбацујете мој хлеб и со! Оставте се, и не говорите ми о томе.

— Е, мерси.

— Глаша! Шта је с тобом било? окрете се Николај Ивановић жени.

— Замисли, добила сам два франка. Не, ја морам опет играти. Видела сам, да срећа иде на руку дамама. Знаш ли ону са чвором на челу? — Та је више од педесет динара добила. Ваља ми играти. У осталом, вечерас ћемо опет овде доћи.

— Вечерас идите у касину, саветује „капетан“ Васиљевић.

— А шта је то касина?

— Оваква иста сала; и тамо такође играју у коње и железницу. Осим тога, тамо се даје концерат, тамо певају, играју. Касина, то је дивна зимска бацта... Није далеко одавде... Знате, где су они многи дућани; ви сте сигурно прошли поред њих, кад сте ишли овамо? Можете и запитати, свако ће вам то показати. Само упамтите: „Касина.“

— Шта имамо да памтимо. Ја и онако знам. У Паризу смо такође ишли у касину на бал; тамо смо се бацали једно на друго стриженом хартијом. Ах, „капетане“ Васиљевићу, то је био интересан бал! Бал, у част Црвенога Носа. На сред сале висе црвен нос, три аршина дугачак, а сва публика беше такође с црвеним носевима. А даме, знате ли, играјући, ногама главу дохитају... говораше Глафира Семјоновна.

— Како да не знам, одговори „капетан“ Васиљевић.

— И овде праве такве балове. А те игре се зову: канкан.

— Е, е... Разуме се, у Петрограду би неприлично и стидно било женама да гледају такве игре, зато, што и сами знате какве ту женске играју; али овде, у иностранству, ко ме познаје? Ама баш нико. А осим тога, нисам сама, ја идем с мужем.

И компанија се одвоји од стола, где се игра у коње.

— Е, куда ћемо сад „унутити своје стоне?“ пита Николај Иванович.

— Па, ви још нисте видели другога стола, где се игра у железницу, одговори му „капетан“ Васиљевић. — Та је игра много забавнија. Ево стола.

— Не, не! Нек иде та игра бестрага! развика се Коњурин. — И онако сам онтећен са два златника, па ако опет приђем, отићи ће још три.

— Али, само да видите како играју.

— Лено; али за та два златника, што сам овде шћердао, моја жена би могла кунити себи сијасет корисних ствари.

— Све једно, Бога ти, Иване Кондратијевићу, нисмо ли ми овамо дошли да видимо све што је интересно, рече му Глафира Семјоновна.

— Знам ја то гледање! Срце није камен, па кад дођеш, само да гледаш!

— Онда ћемо ми сами, Никола Ивановичу, отићи да ово видимо; а ви останите. Хајдемо Никола Ивановичу, хајдемо „капетане“ Васиљевићу.

— Са задовољством.

И „капетан“ Васиљевић услужно понуди руку Глафири Семјоновној и они, готово у трку, одоше на други крај сале, где се за зеленим столом играло „у железницу.“

— Баш је овај трговац, познаник ваш, ужасно глуп човек... шану „капетан“ Глафири за Коњурин. — Ама, ужасно глуп!

— Ужас, ужас... одобрава му она. — Повели смо га у иностранство; али се јако кајемо. Никако се не може дотерати. Најглупљи трговац!

— Ето и ви сте од трговачког сталежа, како рекосте; али, верујте, ја сам отиш помислио да сте грофица. Велим у себи: „биће да је некаква грофица.“

— Мерси вам! осмехну се Глафира Семјоновна, па кокетно унхли очима и јако стеже руку „капетану“ Васиљевићу. — Ја сам другога кова: учила сам се у пансиону г-ђе Доручкинове; три другарице ми беху ђенералске кћери.

— Тако, тако... Погледам ја: ваша углађеност, углађеност господска, племињска.

Они приступише столу. За њима је трчао Николај Иванович. Иван Кондратијевић се такође нашао ту и ако је казао, да неће гледати игру у железницу. Овај сто беше нешто дужи и виши. По сред овога удешен беше механизам: шине и по њима јури мали воз са локомотивом и не-

коликим вагонима. Шине су правиле круг, на коме овде беху натписи: Париз, Петроград, Берлин, Рим, Лисабон, Лондон, Беч. Простор између њих беше подељен на неколико делова и означен цифрама. Побочно од круга зелена чоха беше испартана на квадрате и у тим квадратима беху исписана иста имена градова, као и на кругу. Беше ту четвороугаоника с натписом француским: „парна, непарна, бела, црвена!“ Они што играху стављали су у те четвороугаонике своје новце. Круг којим јури железница, чуваху два човека: један је кретао механизам, други је прибирао новац и издавао добитке играчима. Пред њим, беху сложене сребрне монете од једнога, два и пет франака.

— Гле, овај засео као Јуда са сребрницима! рече Иван Кондратијевић на ухо „капетану“ Васиљевићу.

— То је касир... „Држи“ банку.

— Прави Јуда, и риђ је онако исто...

— Ова је игра много интереснија, говорио је „капетан“ Васиљевић. — Што је главно, овде се може ставити и један динар.

— Значи: „свакоје дајаније благо,“ узима се све што будале ставе, промрља Коњурин.

— Затим, разноврсније је стављање новца. Можете ставити на који хоћете град: на Париз, на Петроград, на Лондон; па онда можете метнути на пер, или енпер, то јест: на парну, или непарну; и по врх свега — на белу, или црвену.

— Ах, како је то интересно! узвикује Глафира Семјоновна. — Разумеш ли, Никола Ивановичу? Ова је игра интереснија, него она „у коње.“

— Ваља све добро прегледати, матушка, па ћу онда доћи до тачке, одговори овај.

— Faites vous jeux, messieurs et mesdames! (Изволите, господо и госпође!) — викну банкар мрачно и направи врло озбиљно лице.

У четвороугаонике стадоше сипати монете од једнога, два и пет франака.

Онај други човек дарну механизам и пусти воз. Воз јури по шинама.

— Чекните да и ја метнем где-год један франак! рече Глафира Семјоновна и пружи столу руку с монетом.

Банкар опази њен смер, пружи лопату на дугачком држаљу, да отклони новац и подвикну.

— Rien ne va plus! (Не може сад!)

— А зашто он одбија мој новац? зашта Глафира Семјоновна зачуђено.

— Не иде сад... Воз се зауставља. Идући пут ставите, одговори „капетан“ Васиљевић.

Воз стаде код Лисабона.

(наставиће се.)

◆◆◆◆◆

НЕОДЛУЧНОСТ

— В. Васиљев. —

Било ми је 20 год. кад сам свршио курс на миланској политехници. Остало ми је само да положим и последњи испит из Хемике. Тога се нисам ни мало плашио, — био сам најбољи ђак и већ сам преко директора закључио

уговор са притежаоцима мануфактуре близу Александрије — браћом Вонели, и то на три године као помоћник инжењера који је управљао заводом. Пун наде и здравља гледао сам радосно у своју будућност: никакве бригае нису мучиле моје срце, никакве мисли нису узнемиривале моју главу. Хтело ми се да живим, за то што је животом била пуна свака жила мога организма, хтело ми се да радим, јер сам и сувише осећао своју снагу.

Драга моја мајка! Како се обрадовала кад сам улетео као бомба — сутра дан по последњем испиту — у нашу пријатну кућицу на језеру Комо, где је мој отац имао леп и обилан воћњак. Боже мој, како је то било давно! Седа коса покрива сад моју главу; чело ми је пуно бора, а све ми се чини као да још чујем онај мио узвик: *Santa Maria vergine*, — то је Луиђи! Сузе радости; тенања и угађања на све могуће начине! Какве пријатне успомене!

Поред тих успомена, често потпуно нејасних, поред масе лица, која ми излазе пред уображењем најјасније од свију, јавља ми се кудрава главица с чудним дивним очима које непрестано у мене гледају.

У осталом, по реду.

С њом сам се познао на недељу дана по моме доласку у Комо, на балу код варошког синдиката. Отац њен био је поштаљени Немац, — трговац свиле, а мати права Наполитанка.

Звали су је Дином.

Је ли била лепа?

Сигурно да јесте! И за мене тада вије било друге лепше, па и целог свог живота, — рекох целог свог живота за то, што сам ја сада старац који је једном погем у гробу — не сретох правилније и симпатичније лице и дражни и дубљи поглед. Бејаш се заљубио до лудила *razzante*, као што говоре у нас у Италији.

Љубичасто небо и природне лепоте моје отаџбине, Алпи с њиховим тајанственим чарима, азурна боја језера Комо, где сам се некада с највећим задовољством бавио риболовом, све сам то заборавио, све ми је изгледало ништавно у срањењу с Дином. Само весело сунце које је залазило, чинило ми се да је само за то, да би могло осветлити њену плаву косу, да би могло погледати у њене лепе очи и пољубити њена ружичаста уста. Разумљиво је што ми није било ни мало дуго време. Дани су летели као сахати. Лежући да спавам срећан, сећао сам се тек минулог дана; а ујутру устајући, тражио сам начин како би се опет видео с Дином. Тако је прошла већа половина мога распуста.

На крају месеца августа, дошао јој је њен брат од стрица из Германије. Плаве косе као и она, леп и весело младић, — који унесе много весеља у наш заједнички живот. Али за чудо, осећао сам неко непријатељство према њему.

Од његовог доласка учесташе наше шетње по шуми; вођа нам је увек био Динин отац, — члан друштва алпиниста. Нарочито сећао сам се кад смо се пели на брда *Бенерозо* (*Benegoso*) — *С. Салватор* и *Јунг-Фрау*. Тада још ништа није било удешено, него су биле потребне добре, лаке и здраве ноге да би се могло понети на врхове.

Колико сам пута за време спуштања помагао сињорини Дини, и чинило ми се да јој је моја помоћ била пријатнија, него услуге њена кузена.

Последњи пут кад смо правили излет на *Јунг-Фрау*,

ми се сви заустависмо на по пута при силажењу. Већ је било прилично доцкан; последњи зраци сунца осветљаваху снежни врх планине. Чинило се као да зрачни Феб не ће да се растане са земљом и шаље лепотици *Јунг-Фрау* свој опростани ватрени пољубац. Друга мало нижа брда као да се беху нагмурала, накосна на своју лепотицу. Сваки од нас мање или више труђаше се да покаже своје усхићење, а ја се нагох Дини и прошапутах: „Кад би ја био Феб, а ви *Јунг-Фрау*, ја не бих остављао земљу ни за тренутак“. Слаба румен, обрт главе на другу страну од мене, био ми је одговор. Кад смо се спуштали с брда готово у сами мрак ја сам се старао да будем у близини Дине, која је једнако застајкивала. Слизнув се на једној стрмој стазици, она као да ми паде на руке... главе нам се удареше и не знам како се то деси, ја је пољубих у образ. И сад не могу себи тачно да одговорим шта је после тога било. Чинило ми се као да ме је онда одгурнула; чуо сам као неко уздржано јечање, а можда и смех. Не окрећући се она побеже напред, ја машинално пођох за њом; у глави ми мисли летијаху без свезе и неки глас ми непрестано говораше: „брзоплете“. Целога нута у дилижансу она је ћутала и избегавала моје погледе. Шта ти нисам размишљавао и како нисам осуђивао сам себе целу ту ноћ преврћући се по постељи. У јутру сам већ био решен. У скоро се опростим с мајком, напишем оцу писмо, који није био онде, и као да сам био позван телеграмом, отпутовах у завод. Било ме је срамота да изађем Дини пред очи, после онога што се десило на брду.

Кроз шест месеца ја добијем позив за Динину свадбу с њеним кузеном. Ја не одох изговарајући се на болест директора фабрике и на журан посао који имам.

Прошло је девет година од како не имадох никаквих вести о мојој лепотици. Муж је одвео у Германију. Рана моја беше залечена, проводио сам весело живот, предавао сам се и Венери и Бахусу; али често у сред какве пијанке, чињаше ми се као да ме гледају црне очи с познатим изразом и намах се растрезним и напустим друштво. Да се оженим за то време некако ми није испало за руком; — не нађе се ни једна девојка, која би ме колико толико заинтересовала.

Једном беше, — као да је сад, тако се сећам, — облачан новембарски дан; — добијем од оца писмо, у коме ми између осталог јавља да се Дина вратила својој породици као удовица, јер јој је муж погинуо при некој железничкој катастрофи. Као да ме беше врућа жеравица онекла! С душе као да ми спаде оно време од девет година; срце ми закуца поново само за њу, а крв у жилама удараше као да ми хтеде рећи: „њој, брже њој!“

Сутра дан већ бејаш загрлио моје старе, а после једног сахата био сам код Дине. Како је била лепа у црнини! Правилност њена лица, очи и необична — окружена плавом косом — глава, показиваху се рељефније у тамном одећу. Фигура јој је била развијенија, покрети више пластични. „А, сињор Луиђи, како ми је мило што вас видим! Ви сигурно мислите да сам вас ја са свим заборавила за ових девет година и ако шпете ни гласа о себи дали?“ Ја сам стајао ћутећи и гледах је тако стално у очи, да се она напослетку збуни, показа ми руком да седнем и нагнув се дечку од 5—6 год. црнокосом, као прави Наполитанац, — рече му нешто на ухо. Поче се прилично натегнут разговор. Отргнувши се мало од забуне, оживех, почех се

сећати прошлости: наших шетња, возње на чамцима и т.

Сваки пут кад сам споменуо случајно име њеног мужа, очи јој би се напуниле сузама. Посете се тако продужише. Разуме се, ја сам ишао њој често, у колико је то дозвољавала пристојност. Наши стари живели су у пријатељству, па за то нису биле чудне моје честе посете.

Колико сам лених вечера провео код ње, пијући дивно вино „Lacrime Christi“, колико ми је пута исповест била на устима. Али ја се уздржавах бојећи се да је не увредим, да се не покажем неделникатан према њеној жалости. Малишан се беше навикао на мене и заволео ме као оца. Име му је било као и мени — Луиђи. „То ми се име врло допада,“ — рече ми једном случајно његова мама. —

Час сам одлазио за послом, час сам се опет враћао у Комо, једном речи живео сам једнако у послу, осећао сам се врло добро и био сам срећан. „Да је просим“ — на мислио сам кад прође година жалости.

На несрећу моје газде желећи да прошире свој рад, напустило да подигну око Неапоља фабрику чарапа. Ја сам морао да идем у Еглеску да купим малине, а затим да одем да их сметим. То ми је заузело седам до осам месеца. Ја сам био у прениски и са својима и са Дином. Прениска је имала пријатељски карактер. У једном свом писму рече ми о доласку некога лекара из Милана, врло паметном и занимљивом човеку. После неколико писама већ ме је питала за савет односно нове удаје, јер је доктор проси, — додавши да јој се он допада, да, разуме се, љубави нема, али да се она нада да ће проживети с њим спокојно до старости; а главно је што тиме даје доброга и образованага оца своме Луиђу.

Како је било тешко читати те врсте! Шта је она хтела тиме рећи, тражећи савета од мене? Значи ја сам само за њу стари пријатељ, ништа више?!... Да ли би могао да јој ништем о својој љубави, да је замолим да причека с решењем? Не би ли то значило присиљавати њену вољу? Он се њој допада, он ће бити користан њеном сину.. а ја? Не, ја се не реших да јој предложим себе. Написах јој хладно писмо с подвученим речима, „кад вам се он допада, кад је потребан вашем сину“.....

Проклета неодлучност!

Још је десет година прошло.

Родитељи моји беху помрли. Живот ми је текао некако глупо, без интереса, без циља. Вршио сам свој посао, добијао сам награду, из досаде сам трчао за балеринама у Неапољу, чак се у мало због једне не тукох; једном речи живео сам животом безбрижног човека.

Телеграм из Милана отргао ме је из тог живота. Извештавао ме је муж Динин, да је она на смрти болесна и жели мене да види. Запаљење плућа сатрло је.

Застао сам је на неколико сахата пред смрт. Како је била слаба! Остале су јој једино очи, које су постале тамне и дубоке, дубоке...

Плачући клекох поред њеног кревета и приближих се њеној готово прозачној руци.

— Како сте нервозни? Зашто плачете? Ја сам вас позвала да вам кажем једну моју заветну мисао.... Тада се нисам могла решити, а сад, онај који умире све може. Ходите ближе.... Ја сам целог свог живота сањала да будем ваша жена!....

Сад ја седим на балкону моје виле код Неапоља, гледајући лађе и барке које пристају и одлазе из неапулског пристаништа; низ лице ми теку сузе, а у глави ми непрестано мисао: зашто се нисам решио?

С руског Дар.



КЊИЖЕВНОСТ

„Јованка“. Позоришна игра у 3 чина од Вјерна Вјерсона¹⁾

У једном скромном стану у удаљеном крају вароши Кристијаније, станувала је породица покојног мајстора Силова. Ту живљаше маги, два мушкарчића — од 6 и 12 година — и кћи Јованка. Сиромах мајстор Силосв, који је дуго година боловао, није својој породици ништа оставио, само својој кћери, својој љубимци, оставио је у аманет свој једини иметак — своју љубав ка музици. Музика данас по великим варошима није увек уметност, т. ј. природна својина извесних људских створова, којима је Бог или Провиђење још у колевци рекло: „ти ћеш бити музичар.“ Хиљадама младих људи и девојака спремају се за учитеље и учитељице музике знајући, да ће цео свој век провести са скалама; па ипак их то не одвраћа од учитељског позива, и они остају весели и добре воље. Срећа и задовољство њиховог живота зависи од броја ученика, од тога, колико ће пута дневно једну исту скалу поновити; за њих је музикални инструмент оно што је ковачу чекић и наковањ, кројачу игла и наплетак. Њима је музика занат од кога живе, она им лежи у претима а не у срцу, и баш с тога се и неосећају несрећни. Али тешко онима код којих је ово обратан, који су још као малена деца ослушнујући у сваком шумњу, у жубору потока као и у хуци таласа, распознавали чаробне звуке и умилне мелодије, а судба их приморава да цео свој век, своју младост проведу у понављању скала. Тешко онима, које чар музике вуче горе у васиону, у плаво звездано небо, а борба за насушним хлебом их држи везане за прашињаву земљу. Врло често, пролазећи око поноћи кроз мирне и мрачне улице неког забаченог великоварошког краја у једанпут застајете и ослушнете: кроз малени прозорчић, тамо горе под кровом зграде пред којом сте застали, продиру до вас тихи звуци клавира или виолине, тако тихо као да се лукеж приближио инструменту па му краде његове најлепше, најумилније мелодије. Ви слушате те тихе жалосне звуке, а нешто вам се у грудима стеже, и ви, који иђасте до тада весело звиждујући, постајете наједанпут тако жалосни, да би најрадије сели на тротоар па слушали и плакали. А тамо горе, за клавиром или с виолином у руци, седи неко коме је Провиђење рекло: „буди музичар“, а судба: „учи децу музици.“ Ти тихи, жалосни звуци, то је плач којим тај несрећни створ оплакује своју судбу, своју несрећну младост, која му тако жалосно пролази; оплакује своју љубав к музици. А ако га боли за тренутак обрхвају те му инструмент јасније забруји, онда се на противној страни отвори прозор и ра-

¹⁾ Износило пред читаоце „Звездине“, приказ и критику најновијег дела младога Вјерсона, сина великог и чувеног норвешког писца Вјерстерна Вјерсона. Ова је позоришна игра први пут одиграна почетком овогодишње позоришне сезоне на позоришном берлинском позоришту: „Deutschen Theater.“

нав глас потресе ваздух у коме се тужно-умилни звуци још ледују: „Какав је то безобразлук те се не да људима спавати?!“ — Раскашани и развратни Касанов вели на једном месту у својим мемоарима: „За младог генијалног човека нема веће несреће но кад му судба наметне глупака за претпостављеног.“ Али ја мислим да је још већа несрећа бити млад генијалан уметник па морати учити депу уметности. Између мојих професора био је један познат вајар који нам је предавао моделирање; једног дана нашли су га у школском кухнику — обешена. Други један — машински инжењер — који нам је предавао основе алгебре, полудео је и наскоро умро. Људи су се чудили њиховој смрти као што се ја данас чудим како многе њихове колеге... живе. —

Са породицом покојног Силова становао је и стари ујак, т. ј. брат покојников, и теолог Отар Бергхајм, Јованкин вереник коме је покојник на самртној постељи поверио своју љубимцу. Да ли га је Јованка љубила? Није га мрзела, а то многе младе, невине девојке сматрају као довољан разлог да драговољно ступе у брак, па тако и Јованка. Јованка је од оца наследила не само знање но и љубав к музици; материјално стање њене породице натерало је њу да се овим знањем користи, и она постаде учитељка музике. За овај је позив довољно знање музике, љубав к истој је обично сметња при вршењу дужности, врло често од кобног утицаја на судбу учитељеву, али увек узрок незадовољству. Деси ли се ово човеку, онда ово незадовољство увек избија на површину: код слабих карактера у виду резигнације, која се врло често свршава у *delirium tremens*-у, самоубиством или у лудници. Чврсти карактери обарају све сметње, кидају све везе које их везују за тај њима несносни позив, па чврстим корацима хитају у сусрет својој машти, уметничкој слави. — Шта се са младом девојком, у којој се љубав к уметности пробуди, дешава, то је психолошки проблем кога данашње друштво још није решило. —

Јованка се по цео дан мучи садепом и скалама; после свршених часова хита кући да седе за свој мали стари клавир, да се вежба, да сања, да компомира; али узалуд. Несташна, распуштена браћа не дају јој мира; њихова дрека и луна потресају јој нерве и буде је из њених — њој тако потребних, њеној околним неразумљивих — музикалних саварија. Зар није доста свирања на часовима? пита се у себи њена мати, зашто се не одмара? Отар, њен вереник види дубље, али баш због тога што види, не одобрава њено вежбање, јер осећа у себи да девојка, којој је љубав к музици све, не може бити никад жена какву он себи замисли и жели, и с тога се та љубав у њој мора пошто пото унаштити. Отар не презире, не мрзи музику, напротив он осећа њене чари; али је он један од оних какве данашње друштво на хиљаде броји, који уживају у уметности а презиру вештаке. У нашем друштву има много и много људи који уживају у музици, у певању, у позоришту, али који се ужасавају при помисли, да им жена или кћи буде певачица, свирачица, или глумица. Ови људи нису ни лицемери, нису ни глупи, но су престо верни представници тако званог грађанског морала, који љубав к уметности код жене сматрају као пропаст женске чедности; морал, који унапред сваку уметницу осуђује као жену која је морално пала. Овај је морал, или тачније предрасуда, једна од највећих препрека психолошком развићу женског

пола, препрека коју је само чврст женски карактер кадар уклонити с пута; а Јованка је била слаб карактер. Она је васпитана онако како се васпитавају све кћери поштених породица средњег сталежа; васпитање, чији је плод неизмерна љубав родитељима и поштовање истих, али поштовање које се идентифицирало са самодржањем. Самодржање, пожртвовање кћери у корист родитеља, љубавце у корист мужа, матере у корист деце, доиста је врло велика врлина, али врлина која је код жена скоро увек и слабоет. Јованка је била добра, послушна кћи, и као таква постала је добра вереница али колебаљив, слаб карактер. Када се у животу једне жене — било удате било девојке — појави моменат који јој пружа прилику да се ослободи душевног ропства у коме се она, као и све њене друге данашњег друштва, налазе; тренутак који јој пружа прилику да разбије предрасуду, коју данашње друштво назива моралом, онда она готово увек тај моменат из малодушности, из страха, пропусти. Само ако тај моменат стоји у тесној вези са њеном љубављу, онда га она не пропусти, онда нестаје страха, и за њу јавно мњење са његовим моралом не постоји.

(свршиће се)

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Поинзна експериментална хемија. — Хемичар *Тенар* држао је пред херцегом орлеанским предавање о експерименталној хемији, у којем, дубоко поклонивши се, рече и ово:

— И тако ће оба ова гаса *имати част*, да се пред вашим краљевским височанством помешају.

Трагична судбина једног малог детета, које је страдало због претеране памети своје и туђега немилосрђа.

У првој половини прошлога столећа живело је кратко време у Либеку чувено „чудо од детета.“ Кристијан Хенрих Хајнеке, и, својим ванредним даром и многоструким знањем, привукло на се пажњу свега образованог света тадашњег. Кристијан, назван „Либекско чудо од детета,“ рођен је 6 фебруара 1721, као син једнога сликара. Неки шлески племић, Шенајх, који је становао у кући, Кристијанових родитеља, први је открио код детета, које је већ у десетом месецу говорило, чудновагу моћ лакога схватања. Он одлучи, да детине дарове систематски изобрази; последице његове наставе беху нечувене. Дете, тек што је навршило своју прву годину, било је у стању да ицрица све библијске приче из пет књига Мојсејевих; а у четрнаестом месецу свом познавало је већ и садржину Новог Завета.

Затим је прешао његов учитељ с њиме на изучавање светске историје, у којој је млади ученик, после године дана, био као код своје куће. Осим тога био се познао са географијом, потребном за стару историју, и узгред научио око осам стотина латинских речи.

После толиког напрезања било је са свим природно, да се дете од две и по године у октобру 1723 год. веома разболи и да за дуже време падне у постелу.

Али одмах по његовом оздрављењу буде настава поново предузета и тако форсирана, да је Кристијан свршетком своје треће године могао тачно читати немачки и латински.

У четвртој години научио је он црквену историју и око осамдесет песама, као и две стотине црквених песама, које је све могао и певати.

Ма да је овај мали научник нову тешку болест морао претурити преко своје главе, закључи његов учитељ ипак — свакојако само и снамером, да пронарадира са спремом свога ученика — да још исте године отпутује с њиме у Копенхаген, и да га тамо представи краљу. У јулу 1724 буде тај пут одишта предузет; после бурне пловидбе, при којој и Кристијана спонадне морска болест, а он, и покрај тога, није могао пропустити, а да не поутени болесне сапутнике казивањем песама и латинских изрека — присне учитељ и ђак у Копенхаген. Али су тек деветог септембра могли изићи пред краља.

После брижљиво изучене и течно изговорене поздравне беседе, буде мали Кристијан подвргнут дугоме испиту (од 2 часа), при чему је својим многостраним знањима све слушаоце веома изненадио.

После овога су следовале многе аудијенције код краљевских принчева и принцеса, тако да се малиша, по повратку у Либек, осећао потпуно исцрпен и ослабљен.

Али су му ипак предстојала нова напрезања; у колко је пређе у своме месту рођења остао неопажен, у толико се више сад, после путовања у Копенхаген, дигоше сви отмени кругови градски, да се познају са „чудом од детета“. Испити су следовали један за другим. А толиким штрпацама слабуњаво дете не беше дорасло; он паде по трећи пут у тешку болест, којој најзад и подлеже 27 јуна 1725 год. у млађано доба од четири године, четири месеца и двадесет и једног дана. —

Једино, што у току свога краткога живота није могао научити, било је писање; његови прстићи беху и сувише слаби, а да би могли пером водити.

За време целог свог живота није никад јео чврста јела; млеко његове верне дојиље остало је његова једина храна до на неколико недеља пред смрт. У последње време давати му је кашиком нешто кравља млека и чорбе од пива; али на чврсту рану и жвакање није се могао никако навићи.

Ј. —

Домаћи лек. Славног берлинског лекара *Харма* позове једна дама која је патила од главобоље, и упита га сме ли да меће кисео купус на главу. „Можете — одговори овај, али метните онда и једну кобасицу по врху“.

БЕЛЕШКЕ ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ

Уредништво је добило на приказ :

„*Dubrovnik*“ календар за просту годину 1889, уредио А. Фабрис, цена 40 а с поштом 50 новчића. — О овом ваљаном календару проговоримо опширније и приказаћемо га, а за сад обраћамо пажњу наших читалаца на њ, препоручујући га као ваљану књигу. Нарочито напомињемо да је *Дубровник* окунио око себе све што ваљано пише, а да је тако, уздвајају нас имена : Змај Јова, Сима Матавуљ, Др Милан Решетар, Шантић, Коровић и др. Сем свега има и неколико лепих слика.

*

Поп Ђира и Поп Спира, написао *Стева Сремац*, издање Српске Манастирске Штампарије, (прештампано из *Бранкова Кола*). Цена 2 динара.

Близу 30 штампаних табака! Ретка, веома ретка појава у нашој грошићарској књижевности, и само то би било довољно па да књигу препоручи. А кад још знамо да је писац, Стеван Сремац, аутор *Ивоке славе*, и кад знамо да је Сремцу живот Срба Војвођана до ситница познат, — онда, мислимо, да није потребно препоручивати, тим пре, што ће читаоци за 2 динара добити и онако лепо и угледно издање, како само уме дати карловачка манастирска штампарија. О овој књизи проговоримо у нарочитом реферату.

*

У Београду се састао један одбор за издавање ваљаних приповедака из наше и страних литература. Циљ је томе издању да потисне петпарачку књижевност која обично сваким чудом части нашу публику што чита. Одбор ће издавати сваких 15 или 20 дана по једну свеску у којој ће бити по једна или две приповетке, слике, новеле или скице, и то ће изићи целе, никако у наставцима. Та ће библиотека носити наслов *Веселе вечери*. Цена свакој књижици биће 0.50 динара. Власник тога предузећа је Штампарија Светозара Николића.

Желимо успеха овом предузећу.

◆◆◆◆

ИСКРИЦЕ ДУХА

Човеку је урођено, да мрзи на оне, — које је увредио.
Тацит.

*

Нашто ми пријатељ, који се мрдне, чим и ја главом кренем, кад то већ боље од њега чини моја — сенка.
Плутарх.

◆◆◆◆

Продавци могу добити „Звезду“ код Данила Романовића.

ОДРЖАЈ: „Садашњост“ (песма) — „Диганче“ (наставак) — „Хајнева“ (песма) — „Где покоранце зру“ (наставак) — „Неодлучност“ — „Књижевност“ — „Занимљивости“ — „Белешке из књижевности и уметности“ — „Искрице духа“.

Власник Ст. М. Веселиновић. Штамп. Св. Николића об. венац бр. 2.—Београд. Уредник Ј. М. Веселиновић.